

BESTUURVERSLAG 2017

Tryater
Oostersingel 70
8921 GB Leeuwarden

Inleiding

Dit jaarverslag dient ter verantwoording van de activiteiten van stichting Fryske Toanielstifting Tryater in 2017. Tryater legt in de eerste plaats verantwoording af aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de provincie Fryslân en de gemeente Leeuwarden, maar daarnaast ook aan andere subsidieverstrekkers, financiers, stakeholders en het publiek.

Dit verslag bestaat uit twee onderdelen. Het eerste deel bestaat uit een kwalitatieve beschrijving van de verrichte activiteiten met toelichtingen op talentontwikkeling, de educatieve activiteiten, de bezoekersaantallen en spreiding. Daarna volgt reflectie op de financiële en organisatorische gang van zaken in 2016 inclusief een overzicht van wat er in het kader van culturele diversiteit en duurzaamheid is gebeurd en toelichtingen op de prestaties, het toepassen van de governance-regels en de samenstelling van directie en Raad van Toezicht (inclusief nevenfuncties, rooster van aftreden en toepassing WNT).

In 2017 is het nieuwe beleidsplan van Tryater van start gegaan. De belangrijkste thematische verschuiving in dit kunstenplan is dat Tryater kiest voor meer politiek-maatschappelijke thema's. We hebben ons daarbij als doel gesteld om globale vraagstukken te vertalen naar de belevingswereld van het publiek. Meertaligheid en Community based theater zijn hierbij belangrijke kernbegrippen.

Meertaligheid vatten we op als het samenbrengen van lokale en internationale bronnen, geschiedenissen, verbanden en perspectieven. In sommige producties zullen letterlijk andere talen worden gesproken naast het Fries. We willen het Fries naar voren brengen als onderdeel van een meertalige realiteit. Het beeld van Fryslân als gesloten monocultuur is wat ons betreft achterhaald. Community based theater zijn voorstellingen die worden ontwikkeld binnen een specifieke sociaal-culturele omgeving, met mensen uit die omgeving.

Tryater neemt een grote verantwoordelijkheid voor het culturele klimaat in Fryslân en voor de ontwikkeling van het Friese theaterlandschap. We spelen daartoe niet alleen onze eigen voorstellingen, maar scheppen tevens ruimte voor projecten die niet door Tryater worden geïnitieerd en gefinancierd. Hierin bieden we de makers actief ondersteuning.

2017 werd ook bepaald door de voorbereidingen voor het grootste project van Tryater tot nu toe: De Opening van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa 2018 (LF2018). Het Openingsweekend vond begin 2018 plaats en we kunnen nu al concluderen dat dit een groot succes was.

De voorbereiding – artistiek en productioneel –, de samenwerking met honderden partijen binnen en buiten Fryslân en het enthousiasmeren van instellingen, participanten en publiek vroegen naast het reguliere programma veel inzet van iedereen bij Tryater. Ten behoeve van de opening moesten we zodoende in het najaar van 2017 een aantal keuzes maken die later in dit verslag worden toegelicht.

Leeuwarden 26 maart 2018

V.L. Fit

zakelijk directeur/bestuurder

I. Judkovskaja

artistiek directeur/bestuurder

Deel 1 - Artistiek

Tryater - voorstellingen voor volwassenen

Wie overleeft de grutto?

In deze locatievoorstelling staat de diepgewortelde overlevingsdrang van de mens centraal. Vijf personages met ieder een eigen visie op 'overleven', treffen elkaar in een duinlandschap: de Grutto, vastberaden zich voort te planten op een stuk land dat voor intensieve landbouw wordt gebruikt; Panda, het grote knuffelsymbool voor uitstervende diersoorten; Darwin, de grondlegger van de evolutietheorie en het begrip 'survival of the fittest'; Een oude, kinderloze zangeres die hoopt voort te leven in haar muziek en een bioloog met een sterke kinderwens. Kan de één overleven zonder de ander tot uitsterven te dwingen?

“Door de humor, het absurdistische, maar ook goudeerlijke met elkaar te verweven weten de makers over wereldproblemen te praten zonder belerend te worden of in clichés te vervallen – ze nemen het publiek eigenlijk uiterst serieus.” (LC 10-06-2017)

De voorstelling speelde op twee locatietheaterfestivals: Karavaan (Noord-Holland) en Oerol op Terschelling.

Wat jo wolle

De reisvoorstelling *Wat jo wolle* toerde langs schouwburgen en dorpsuizen in Fryslân.

'Hoe zorgen we ervoor dat we eruit komen zodat iedereen tevreden is? Hoe zorgen we ervoor dat iedereen tevreden is en we eruit komen?'- luidt één van de teksten in de voorstelling.

Regisseur Tatiana Pratley (zij volgde tijdens het vorige beleidsplan een talentontwikkelingstraject bij Tryater) en schrijver Wessel de Vries (deelnemer aan het schrijverstraject bij Tryater) lieten zich voor deze voorstelling inspireren door het thema 'democratie anno nu'.

In *Wat jo wolle* proberen vier acteurs de ultieme theateravond te creëren waarin zoveel mogelijk wordt voldaan aan alle eisen die het publiek daaraan stelt. Aan de hand van enquêtes – het democratisch principe van het gelijk van de meerderheid volgend – bouwen zij een vrolijke voorstelling op die precies voldoet aan de wensen en verwachtingen van het publiek. De vraag rijst of zoveel meningen wel verenigbaar zijn. Is het mogelijk om iedereen te geven wat hij of zij wil? En als dat zo is, levert dat dan een gedroomde theateravond op?

De reisvoorstellingen van Tryater zijn in grote mate afhankelijk van mond-tot-mond reclame. Naast de invloed van de publiciteit en recensies is het vooral de vraag of de voorstelling zich 'doorpraat'. Met *Wat jo wolle* is dat helaas niet gebeurd. De voorstelling riep sterk uiteenlopende reacties op: van toeschouwers die op alle niveaus met de voorstelling mee waren tot kijkers die niet wisten hoe ze zich tot de voorstelling moesten verhouden. Dit laatste had te maken met het feit dat de personages zich rechtstreeks tot het publiek wendden, dit maakte voor een groot deel van het gebruikelijke Tryaterpubliek de identificatie met de rolfiguren lastig. Dit resulteerde in tegenvallende bezoekersaantallen.

Elkenien is in prutser/ Iedereen is een prutser

Dit was de tweede reisvoorstelling die in het najaar van 2017 door de provincie trok.

Deze voorstelling is gemaakt met een groep jonge acteurs die in de afgelopen jaren intern bij Tryater is opgeleid. Het thema, de vorm en de uitvoering zijn gezamenlijk met de spelers tot stand gekomen.

De acteurs staan, als vijf enorme 'prutsers', symbool voor de zoektocht van een generatie jonge Friezen die de juiste keuzes wil maken in het leven. Alle vijf spelers zijn in Fryslân geboren, tussen 20 en 30 jaar oud, wonen niet verder dan 50 kilometer bij hun geboorteplek vandaan, zijn meertalig en willen het vooral heel graag goed doen.

Aan deze voorstelling is in etappes gewerkt binnen een tijdsbestek van anderhalf jaar, met een Sneak Preview in 2016. In deze anderhalf jaar werd er veel materiaal gemaakt. Genoeg om een voorstelling van vier uur samen te stellen. De spelersgroep koos voor een vorm waarbij geen enkele avond hetzelfde zou zijn. De reden daarvoor was om de grootste kracht van theater te benadrukken: het eenmalige en het vergankelijke. Het werd geen improvisatietheater en geen vaststaande uitgewerkte voorstelling, maar een mix van beide genres.

Een aantal scènes werd 'kant en klaar' uitgewerkt en verder haalden de acteurs inspiratie uit de dag, de locatie, het publiek en hun eigen dromen, verwachtingen en angsten. Alleen de begin- en eindtijd van de voorstelling stonden vast en wat daar tussen gebeurde, was afhankelijk van het moment.

Ook de speelplekken werden door de spelers zelf gekozen. Ze wilden met de voorstelling graag een nieuw (jong) publiek bereiken. Maar omdat hun leeftijdsgenoten niet snel in een dorps huis komen, zochten de acteurs naar nieuwe speelplekken in de provincie. Dat werden onder andere een oude school, een verlaten melkfabriek, een aardappelloods en fabriekshallen. Net als de voorstelling straalde de locatie iets van rauwheid en vergankelijkheid uit.

“Wat opvalt is de grote rol van het Fries en het leven in Friesland. Soms is dat een liefdesverklaring aan hun roots, de taal en de schoonheid van het land, maar soms voel je ook de benauwdheid van glurende burens, van niet buiten de grenzen durven... Die dubbelheid van liefde en druk kenmerkt ook de manier waarop ze in het leven staan: ze willen zo graag, maar je moet wel carrière maken, kinderen krijgen, een hypotheek aflossen. En ondertussen vliegt dit enige, unieke moment zomaar voor eeuwig voorbij.” (LC 27-10-2017)

Tryater Jong - voorstellingen voor jeugd en jongeren

Mama Gazoline

Dit was een reprise van de voorstelling uit 2016. *Mama Gazoline* is een muzikale en beeldende vertelling voor kinderen vanaf 8 jaar met een gedurfde thematiek. De voorstelling vertelt het verhaal van een jongen die opgroeit met een moeder met een bipolaire stoornis. Een moeder is een moeder. *‘Maar geen moeder is gelijk...’*.

Ien dei út it knisterjende libben fan in pûdsje

Ook in deze jeugdvoorstelling voor kinderen vanaf 4 jaar schuwt Tryater het niet om een maatschappelijk thema als uitgangspunt te nemen, de voorstelling gaat over milieuvervuiling door plastic.

“Je kunt preken dat je kind nooit plastic in de natuur mag laten slingeren. Maar veel beter is het om naar Ien dei út it knisterjende libben fan in pûdsje te gaan.” (LC 18-03-2017)

De voorstelling vertelt een kleurrijk en muzikaal verhaal over plastic. Het is een zintuiglijke ervaring waarbij alle mogelijke theatrale middelen worden ingezet. Het publiek volgt de strijd tussen een broer en een zus. De broer ziet zichzelf als een bewaker van het ritselbos, terwijl de zus het liefst plastic hoort ritselen – omdat plastic altijd mooi blijft en niet stinkt.

Deze kleutervoorstelling speelde op scholen door heel Fryslân en is de eerste samenwerking van Tryater met de (noordelijke) maker Karlijn Kistenmaker.

Skûmbek

Tryater en Theaterfestival Jonge Harten vroegen makers Karel Hermans en Aukje Schaafsma om een voorstelling te maken voor jongeren. Ze lieten zich inspireren door soapseries, verwachtingspatronen en sociale conventies.

In *Skûmbek* is alles precies zoals je van een soap mag verwachten: de huizen zijn perfect, de inrichting komt rechtstreeks uit een interieurtijdschrift en de bewoners zal je nooit op een modeflater betrappen. Niets wordt aan het toeval overgelaten. Natuurlijk hebben de bewoners problemen maar zelfs die zijn perfect geregisseerd. Maar de zorg over de kijkcijfers groeit. Heeft deze perfecte soapwereld bestaansrecht als er niemand meer naar kijkt? Blijft het publiek geboeid als je de afspraken volgt of wordt impulsief en onverantwoord gedrag beloond?

De voorstelling speelde in theaters in Fryslân en Groningen voor schoolklassen.

Internationaal

Fabelkracht

Van 12 tot 21 maart was Tryater te gast in de provincie Västerbotten in Zweden om de jeugdvoorstelling *Fabelkracht* te spelen. De meeste uitvoeringen vonden plaats op basisscholen.

De connectie met dit gebied in Zweden is twee jaar geleden gemaakt, toen er contact werd gelegd in het kader van Umeå Culturele Hoofdstad, een stad vergelijkbaar in grootte met Leeuwarden. Regisseur Tamara Schoppert vatte het concept voor deze voorstelling als volgt samen: *'Een levendige uitvoering waarin de onuitputtelijke kracht van fantasie het lichaam uitdaagt en ze elkaar wederzijds bedriegen. Mooie, tegengestelde krachten die belichaamd worden door Michaël Bloos en Tijs Huys.'*

Tryater Satellyt

Het doel van het onderdeel Satellyt is om het theaterklimaat in Fryslân te versterken door (nieuwe) makers mogelijkheden en faciliteiten te bieden rondom het maken van een voorstelling. De makers gaan onder andere in gesprek met artistiek medewerkers, krijgen zakelijk advies en krijgen ondersteuning bij de publiciteit. Ieder jaar krijgt één van de satellieten uitgebreide ondersteuning bij het maken van een voorstelling. Met andere satellieten worden gesprekken gevoerd.

In 2017 werd een eerdere satelliet van Tryater hernomen: *Wachter* van Nynke Laverman. Nynke is een gevestigde Friese kunstenares, het Satellytprogramma van Tryater bood haar een kans om nieuwe thematiek in een nieuwe vorm te ontwikkelen. Na een succesvolle speelperiode op Oerol en een korte tournee op het vaste land in 2016, werd de voorstelling in 2017 hernomen met opnieuw een korte tournee. Ook in 2018 wordt de voorstelling doorgespeeld en voor 2019 zijn er internationale plannen.

Skoft&Skiep is een jong, noordelijk collectief bestaande uit theatermakers Karel Hermans, Aukje Schaafsma en Tatiana Pratley. Het collectief bestudeert de wereld als amateur-antropoloog en maakt voorstellingen met een documentair en beeldend karakter. Het onderzoeksproces en de mensen die zij tijdens het vooronderzoek ontmoeten, spelen een grote rol in de uiteindelijke voorstelling. Een voorbeeld daarvan is *Work work work work work*:

Vraag wildvreemde mensen op een feestje wie ze zijn en negen van de tien zullen beginnen over werk. Niemand begint meteen over zijn huisdier, politieke voorkeur of liefdesleven. Werk bepaalt onze identiteit. Met die constatering trok Skoft&Skiep de Leeuwarder wijk Heechterp-Schieringen in, die de reputatie heeft de armste wijk van Nederland te zijn. In *Work work work work work work* toont Skoft&Skiep een nieuwe kijk op arbeid en zingeving en geeft een stem aan mensen die niet vanzelfsprekend zichtbaar zijn; mensen waar veel over, maar niet per se mee gesproken wordt.

Vijf noordelijke theatercollectieven, waaronder satellieten van Tryater, hebben zich verbonden tot *STORMRAM* – een muziek- en theaterfestival binnen de schouwburgdeuren. *STORMRAM* biedt een totaalbeleving met muziek, theater, film en kunst: op de Bühne en door het theatergebouw. Het publiek krijgt op één avond een aantal voorstellingen en performances te zien van collectieven die het absurdisme niet schuwen.

STORMRAM bestaat uit vijf collectieven: Illustere Figuren, Heksenhamer, HOMSK, Skoft&Skiep en Akkers en Velden. In 2017 vonden er drie avonden plaats in schouwburg De Lawei. Door het festival krijgen de collectieven kans om het schouwburgpubliek aan zich te binden.

Sneak Previews

Tryater blijft ruimte scheppen voor onderzoek naar nieuwe vormen van theater binnen het vaste programma. Daarom wordt er bij producties gewerkt met een lange aanlooptijd en met tussentijdse presentaties – de Sneak Previews.

Karawane wordt een nieuwe 10+ voorstelling in 2018. *Karawane* is een onderdeel van het programma van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad en is een samenwerking met Lân fan taal. Meertaligheid vormt het thema

van deze jeugdvoorstelling. Regisseur Tamara Schoppert onderzoekt het thema in vier weken tijd samen met vier spelers. Hoe maak je een voorstelling over taal? Waar zit de 'clash' tussen talen en waar komen ze samen? Waarin zit de theatraaliteit? De resultaten van het onderzoek werden getoond als Sneak Preview.

Wereldburgers van de Voorstreek is een andere voorstelling binnen het hoofdprogramma van LF2018. Hierin gaat Tryater een samenwerking aan met de Leeuwarder Courant. Het project behelst meer dan alleen een voorstelling, namelijk: een reeks artikelen in de krant, een speciale bijlage en een digitaal platform.

Tryater en LC laten zich inspireren door een winkelstraat in Leeuwarden - de Voorstreek - en specifiek door de verhalen van ondernemers die daar werken. De Leeuwarder Courant richt zich vooral op de verhalen en Tryater op de taal en de accenten die op de Voorstreek klinken.

In 2015 en 2016 werden de eerste contacten met de ondernemers gelegd. In 2017 nam Tryater de ruimte om een nieuwe manier van werken te onderzoeken: Verbatim, spelen vanuit de letterlijkheid van de gesproken tekst. Dat resulteerde in een presentatie van een half uur. Eén van de conclusies was dat we de muzikaliteit van de letterlijk gesproken tekst van de ondernemers goed kunnen inzetten om de sfeer en achtergronden van de straat weer te geven. Onze nieuwsgierigheid naar wat de straat over onze wereld van nu vertelt, vraagt naast Verbatim om nog een andere manier van werken. Dit moeten we nog uitzoeken

Talentontwikkeling

Twee jonge makers volgen het talentontwikkelingstraject bij Tryater: Aukje Schaafsma, in 2015 afgestudeerd aan de opleiding Theatraal Performer in Maastricht en Karel Hermans die een jaar later aan dezelfde opleiding afstudeerde. Karel maakte in 2009/2010 deel uit van de eerste lichting van de interne acteursopleiding van Tryater. Karel als Aukje zijn veelzijdige makers/spelers die zowel hun veelzijdigheid als eigen signatuur bij Tryater verder willen ontwikkelen. In 2017 maakte het duo de jongerenvoorstelling *Skûmbek*. Karel was verder als speler en maker betrokken bij *Wie overleeft de grutto?* en als speler in *Karawane*. Naast de voorstelling *Skûmbek* is Aukje als medemaker betrokken bij *Wie overleeft de grutto?* en als coregisseur bij *Wereldburgers van de Voorstreek*.

Er werd in 2017 geen nieuwe editie van de interne opleiding voor de spelers gestart. We hebben de keuze gemaakt om eerst verder te investeren in onze jonge spelers, zoals met de voorstelling *Elkenien is in prutser*. In het seizoen 2018/2019 zal een nieuwe lichting spelers worden aangenomen voor de interne opleiding.

Tryater neemt in 2017-2020 deel aan Station Noord, het samenwerkingsverband van podiumkunstorganisaties in Noord-Nederland. Station Noord is gericht op het scouten van 'talenten' en op versterking van talentontwikkeling door onderlinge afstemming over de begeleiding hiervan. Het samenwerkingsverband maakt deel uit van Experimenteerregio *We the North*.

Tryater wil zich op lange termijn sterker ontwikkelen als het theaterhuis dat (nieuwe) Friese toneelschrijvers stimuleert. In 2017 hebben de eerste gezamenlijke activiteiten van een groep jonge schrijvers plaats gevonden, onder andere het analyseren van een toneelstuk van Ibsen en deelname aan de door Eelco Venema (één van de schrijvers) georganiseerde 'Strindberg-dagen'.

De tekst van *Wat jo wolle* van Wessel de Vries maakte onderdeel uit van zijn ontwikkelingstraject als Friestalige toneelschrijver bij Tryater. Raymond Muller zette zijn eerste stappen met scènes en monologen binnen de voorstelling *Elkenien is in prutser*. Eelco Venema leverde tekstonderdelen voor *Wie overleeft de grutto?* en gaat deze stijl ontwikkelen in de reisvoorstelling *Dorp Europa* in 2018.

Coproducties

De voorstelling *Skûmbek* werd gemaakt in coproductie met het Jonge Harten Festival in Groningen dat in 2017 het 25-jarig jubileum vierde. Jonge Harten was vanaf de start van de productie inhoudelijk betrokken vanuit het idee het project als de openingsvoorstelling van de jubileumeditie van het festival te programmeren. Ook droeg Jonge Harten financieel bij en zorgde voor speelplekken in de provincie Groningen.

Skûmbek was ook het eerste project dat in het kader van Station Noord 2.0 werd uitgevoerd. Station Noord projecten worden financieel ondersteund wanneer drie of meer van de tien Station Noord partners (NNO, NNT, Club Guy & Roni, Het Houten Huis, PeerGrouP, Grand Theatre, Noorderzon Festival, Oerol Festival, Jonge Harten

Festival en Tryater) het project onderschrijven. Bij *Skûmbek* waren dit het Jonge Harten festival, het Grand Theatre en Tryater.

Educatie

Theatereducatie beweegt, verwondert, laat zien wie jij bent, voert je mee en verbindt. Theatereducatie laat je reflecteren op wat je ziet, ervaart en beleeft. Theatereducatie maakt je kijkervaring rijker. Belangrijk daarbij is dat we de verbinding zoeken met deelnemers en publiek. Pas dan ontstaat een betekenis- en waardevolle ontmoeting met kunst.

Primair Onderwijs: Qua strategie hebben we ons laten inspireren door Albert Einstein: *'Spelen is de hoogste vorm van onderzoek'*. In de educatieve activiteiten geven we ons jonge publiek ruimte om te *onderzoeken en te spelen*. Onderzoekend leren is een belangrijke ontwikkeling in het onderwijs van nu. We zetten op speelse wijze verbeelding, filosofie en onderzoek in. Voor het primair onderwijs ontwikkelt Tryater educatieve programma's bij de jeugdvoorstellingen bestaande uit (digitale) lesbrieven en workshops.

In 2017 is de nieuwe regeling 'Cultuureducatie met kwaliteit' van start gegaan (KEK2). Tryater verzorgt binnen deze regeling het inspiratieproject *Wy Spylje*. Een programma voor deskundigheidsbevordering van de leerkrachten in het basisonderwijs over theater, verhaal en verbeelding.

Voortgezet Onderwijs: Op verschillende niveaus en plekken ontstaan er vragen, initiatieven rondom cultuureducatie binnen het VO. Tryater participeert in meerdere van deze projecten. Samen met Kunstkade onderzoeken we of we samen met de VO-scholen een goede inhoud kunnen geven aan het nieuwe CKV. Dit in plaats van het vóór de VO-scholen te bedenken. Als inspiratie hebben we het Rotterdams CKV waar we in november 2017 ook een bezoek aan hebben gebracht.

Vanuit Keunstwurk wordt er gewerkt aan het project Karavaan waarin vakoverstijgend kunst- en cultuuronderwijs samen duurzaam wordt ontwikkeld in het voortgezet onderwijs. Het jaar 2018 wordt met LF2018 de aanleiding en het startpunt van dit project. Tryater is in 2017 mee aan het onderzoeken en ontwikkelen hoe we dit op zinvolle wijze kunnen vormgeven.

De nauwe samenwerking die Tryater al heeft met een aantal VO-scholen komt van pas binnen deze projecten. Daarnaast weten deze scholen ons ook te vinden, los van de nieuwe projecten en plannen. De opgebouwde contacten resulteren in aanvragen voor workshops en op deze manier draagt Tryater bij aan de inhoud van cultuuronderwijs op de VO-scholen.

Van ons vaste aanbod *Theater, hoe werkt dat?* is ook in 2017 weer veelvuldig gebruik gemaakt. We proberen dit workshopconcept steeds opnieuw in afstemming met de school vorm te geven zodat de inhoud aansluit bij de vraag van de school.

Binnen het MBO en HBO worden workshops en gastcolleges gegeven door medewerkers van de afdeling educatie. Studenten van PABO's, lerarenopleidingen en kunstvakopleidingen komen jaarlijks (meerdere keren) langs voor rondleidingen, beroepsoriëntatie en workshops. We willen deze studenten inspireren met onze visie op kunsteducatie en ze prikkelen om zelf hier mee aan de slag te gaan.

In het voorjaar van 2017 hebben we weer een editie gehad van *TRYTHIS?!* Met dit project wil Tryater jonge mensen betrekken bij haar activiteiten. Tryater laat deze jonge mensen het roer overnemen: 'take over'. Met de thematiek van een Tryater-voorstelling gaan jongeren zelf aan de slag en maken een theatrale presentatie. Na deze laatste editie hebben we de tijd genomen om een pas op de plaats te maken en te evalueren. Het project betreft jongeren bij Tryater en is daarmee van grote waarde. We hebben voor de zomer van 2017 al onze bevindingen samen met interviews van deelnemende jongeren gebundeld in een mooi vormgegeven naslagwerk. In het najaar van 2017 hebben we vooruitgekeken hoe we in het seizoen 2018-2019 verder gaan met Try This.

Tryater werkt samen met kunst bemiddelende instanties in Noord-Nederland, schouwburgen, gemeenten in

Fryslân, de provincie Fryslân, overkoepelende onderwijsinstellingen, scholen voor PO, VO, MBO en HBO/WO, kunstencentra, andere (jeugd-) theatergezelschappen en het landelijk netwerk dat met deze gezelschappen is opgezet.

2017 in projecten, speelbeurten, publieksmomenten en bezoekers

Voorstellingen			
<i>Project</i>	<i>Kader</i>	<i>Speelbeurten</i>	<i>Bezoekersaantal</i>
Wie overleeft de grutto?	Locatievoorstelling	23	5.343
Wat jo wolle	Friese reisvoorstelling	33	2.232
Elkenien is in prutser	Friese reisvoorstelling	18	1.223
Mama Gazoline	Jeugd 8+ in theaters	30	3.865
Ien dei út it knisterjende libben fan in pûdsje	Jeugd 4+ op school	30	1.647
Skûmbek	Jongeren 12+ in theaters	20	2.834
Fabelkracht	Jeugd 8+ internationaal	13	1.259
Work work work work work	Satellyt	10	1.050
Wachter	Reprise satellyt	4	445
		181	19.898
Overige projecten			
<i>Project</i>	<i>Kader</i>	<i>Publieksmomenten</i>	<i>Bezoekersaantal</i>
Karawane	Sneak Preview	2	200
Wereldburgers van de Voorstreek	Sneak Preview	1	58
Verdieping Grutto	Verdiepingsprogramma	4	220
Verdieping Wat jo wolle	Verdiepingsprogramma	19	561
Verdieping Elkenien is in prutser	Verdiepingsprogramma	7	354
Try-This	Educatie Tryater	11	183
Wy Spylje	Educatie Tryater	4	55
Theater, hoe werkt 't?	Educatie Tryater	16	409
Workshops	Educatie Tryater	45	1.026
Overige educatieve activiteiten	Educatie Tryater	6	281
		115	3.347

19.898 mensen bezochten in 2017 een van de 181 Tryater-voorstellingen en nog eens 3.347 mensen bezochten een van de andere Tryater-activiteiten. Dit zijn lagere aantallen dan de voorgaande jaren. De verklaring hiervoor is eenvoudig: de voorgaande jaren werd het Leeuwarder Uit-festival – dat in coproductie met Tryater werd gemaakt en zo'n 25.000 bezoekers per jaar trok – meegeteld, nu niet meer.

Ook wanneer je de bezoekers van het Uit-festival van de voorgaande jaren buiten beschouwing laat, komen we lager uit dan we zouden willen en ook lager dan we gemiddeld in de voorgaande jaren hebben gerealiseerd. Dat de reisvoorstelling *Wat jo wolle* niet goed 'liep' – de reisvoorstelling van het voorgaande jaar 'haalde' meer dan het dubbele – verklaart dit voor een deel. Een andere verklaring kan worden gevonden in de Tryater Jong-voorstellingen. Deze werden in vergelijking met eerdere projecten minder vaak gespeeld en realiseerden ook

minder bezoekers per speelbeurt. De succesvolle reprise van het 8+ project *Mama Gazoline* is hierop de uitzondering.

Voor het gegeven dat Tryater minder jeugd- en jongerenvoorstellingen verkoopt dan we zouden willen, zijn meerdere oorzaken aan te wijzen. De budgetten van scholen om onze voorstellingen mee in te kopen zijn niet wat ze ooit geweest zijn en helaas gaat ook de bemiddeling met de scholen niet altijd goed. Waar ooit een situatie was dat één bemiddelaar heel Fryslân bediende, zijn er nu verschillende elkaar beconcurrerende bemiddelaars.

In het activiteitenplan 2017-2020 werden m.b.t. 2017 de volgende projecten aangekondigd:

Activiteitenplan		Uitvoering
Reisvoorstelling	werd:	Wat jo wolle
Wie overleeft de grutto?	bleef:	<i>Wie overleeft de grutto?</i>
Jeugd 4+	werd:	<i>Mama Gazoline</i>
Jeugd 8+ (reprise)	werd:	<i>Ien dei út it knisterjende libben fan in pûdsje</i>
Jongerenvoorstelling	werd:	<i>Skûmbek</i>
Satellyt	werd:	<i>Work work work work work</i>
Vier Sneak Previews	werden:	<i>De Strindberg-dagen (besloten presentatie)</i> <i>Karawane</i> <i>Wereldburgers van de Voorstreek</i>
Generatie Nu	werd:	<i>STORMRAM</i>

De projecten *Elkenien is in prutser*, *Fabelkracht* en *Wachter* werden na het maken van het activiteitenplan aan de programmering toegevoegd. Dat geldt ook voor alle activiteiten die in het kader van de verschillende verdiepingsprogramma's werden uitgevoerd bij *Wie overleeft de grutto?*, *Wat jo wolle* en *Elkenien is in prutser*.

De vierde Sneak Preview zou betrekking hebben op Dorp Europa de reisvoorstelling van 2018. Omdat Ira Judkovskaja zich in het najaar, meer dan voorzien was, moest richten op *De Opening* van de Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad 2018 (LF2018) kon deze Sneak Preview helaas niet doorgaan.

Spreiding

Omdat Tryater theater maakt in het Fries en er buiten Fryslân nagenoeg geen Fries wordt gesproken, wordt het merendeel van de voorstellingen in Fryslân gespeeld. Op de bovenstaande stelregel worden van tijd tot tijd uitzonderingen gemaakt. In 2017 werden in Noord-Holland voorstellingen van *Wie overleeft de grutto?* gespeeld. In het Grand Theatre in Groningen werden alle drie reizende voorstellingen van het najaar gespeeld (*Wat jo wolle*, *Elkenien is in prutser* en *Skûmbek*). *Skûmbek* speelde daarnaast ook op enkele plekken in de provincie Groningen. Tryater-satellyt *Wachter* speelde op verschillende plekken in de regio West en de jeugdvoorstelling *Fabelkracht* werd in Zweden gespeeld.

Deel 2 - Zakelijk en organisatorisch

Financieel resultaat

2017 wordt afgesloten met een positief resultaat van €72.181,-.

- €25.000 hiervan betrof een geplande toename van het eigen vermogen om de bufferfunctie van dit eigen vermogen te verbeteren.
- €30.000 betrof de beslissing om het bedrag dat Tryater in 2017 van het ministerie van OCW ontving ter compensatie van gestegen kosten (de OVA) nog niet uit te geven maar 'op te sparen' om in de nabije toekomst in te zetten om zowel de bedrijfsvoering als de kwaliteit van producties te verbeteren.
- De resterende €17.181 kan worden gezien als het resultaat van afgenomen inkomsten enerzijds en meevallers en besparingen anderzijds.

De inkomsten zijn in 2017 lager dan begroot, maar van vergelijkbare grootte als die van 2016. Voor een deel wordt dit verklaard door een wijziging in de manier van werken met de Freonen fan Tryater. Zij geven niet meer jaarlijks een bijdrage, maar 'sparen' voor een groot project in de komende jaren. Door de grote werkdruk die we hebben ervaren door het werk aan *De Opening* van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa 2018 (LF2018) kwamen verschillende inkomstenstromen in het geding. Zo heeft de fondswerving even stil gestaan en hebben we minder verhuur (met bijbehorende horeca-inkomsten) kunnen realiseren. De tegenvallende publieksinkomsten, tot slot, werden veroorzaakt bij het project *Wat jo wolle*, dat helaas niet de bezoekersaantallen realiseerde waarop we hadden gehoopt.

Tegenover de afgenomen inkomsten staan grote besparingen aan de kostenkant. Omdat het moeilijk is dergelijke besparingen te realiseren in de beheerslasten, kon dit niet anders dan door in de activiteitenlasten te 'snijden'. Omdat deze voor het grootste deel uit personeelslasten bestaan, is daar ook de grootste besparing gerealiseerd. Dit gaat helaas niet geheel zonder 'pijn'. Concreet zit die pijn vaak in het werken met een minder grote ploeg (een ontwerper, een regieassistent of soms zelfs een acteur minder) en/of een afname van budgetten voor onderdelen van de voorstellingen (decor, kostuums, licht).

Financiële positie

Het positieve resultaat wordt toegevoegd aan het eigen vermogen van Tryater dat bestaat uit een algemene reserve, het restant bestemmingsfonds OCW 2013-2016, het bestemmingsfonds OCW 2017-2020 en het bestemmingsfonds m.b.t. Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa 2018 (LF2018).

Het eigen vermogen van Tryater bedraagt per 31-12-2017	<u>€338.833</u>
• <i>De algemene reserve à</i>	€149.335
• <i>Het restant bestemmingsfonds OCW 2013-2016 à</i>	€106.060
• <i>Het bestemmingsfonds OCW 2017-2020 à</i>	€50.031
• <i>Het bestemmingsfonds m.b.t.de provincie Fryslân in 2018 à</i>	€33.407

Ondanks het uitblijven van de begrote groei aan de inkomstenkant is door adequaat de kosten te beheersen een positief financieel resultaat behaald. De financiële positie is hierdoor ook in 2017 verder verstevigd en is redelijk tot goed te noemen. Tryater ziet het eigen vermogen als buffer voor onvoorziene risico's. Van deze risico's is een inschatting gemaakt. Het eigen vermogen dekt nu deze risico's, al zou een ruimere dekking niet onwenselijk zijn.

Ondernemerschap

Tryater ziet ondernemerschap als het omgaan met kansen en risico's. Kansen moeten benut worden en risico's vermeden. Aan de kostenkant is dit het minst 'spannend'. Kansen om grote kostenbesparingen door te voeren doen zich niet gemakkelijk of pijnloos voor en de risico's lijken goed beheersbaar. Hoewel de kostenkant niet mag worden 'verwaarloosd', is het de inkomstenkant waar zowel de kansen als de bedreigingen zich het duidelijkst lijken te manifesteren. De samenstelling van de eigen inkomsten (de inkomstenmix) ziet er bij Tryater als volgt uit:

Inkomstenmix

Soort	Percentage (meerjarenbegroting)	Percentage 2017	2017 als index (meerjarenbegroting = 100)
Publieksinkomsten	7%	7%	89
Overige directe inkomsten	1%	0%	25
Indirecte inkomsten	3%	3%	75
Private middelen			
Particulieren	2%	1%	29
Bedrijven	1%	0%	27
Private fondsen	4%	3%	71
Structurele subsidie			
OCW	65%	69%	102
Fryslân	11%	11%	100
Leeuwarden	2%	2%	100
Incidentele publieke subsidie	3%	4%	111

Het aandeel overheidssubsidie in deze mix is groot en verder gegroeid. Om aan de eigen inkomsten norm van 23,5% te voldoen (en daarmee ook de afhankelijkheid van subsidie te verkleinen) is groei nodig op de onderdelen van deze mix die geen overheidssubsidie zijn. Het toekennen van de compensatie voor de gestegen kosten (de OVA) – hoe welkom ook – helpt op dit punt helaas niet.

Het beeld van 2017 is enigszins vertekend omdat – zoals ook hierboven al beschreven – op verschillende manieren inkomsten uitbleven i.v.m. de drukte in de tweede helft van het jaar (door *De Opening* van LF2018). Volgend jaar zal het beeld ook vertekend zijn omdat dan ook de bijdrage van LF2018 wordt meegeteld. Het eigen inkomstenpercentage voor 2017 is 16,3 %. Voor 2018 verwachten we een percentage tussen de 80% en 85%.

Naar verwachting zullen vanaf 2018 – ook zonder een bijzondere inspanning daartoe – de inkomsten uit verhuur en horeca zich weer herstellen tot het niveau dat we gewoon waren geworden. Dat zal niet gelden voor de inkomsten uit sponsoring en van onze zakenclub BIZZ. We werken nu aan een hernieuwde inspanning om in en na 2018 (wanneer LF2018 niet meer zoveel sponsors naar zich toe trekt) meer sponsorinkomsten te verkrijgen. We zullen ook inzetten op fondswerving bij grote en kleinere particuliere fondsen, maar het zal moeilijk blijven hier een grote groei te realiseren. Bij verschillende interessante en grote fondsen worden de BIS-gezelschappen uitgesloten. Ook moet het mogelijk zijn om door meer publiek bij onze voorstellingen te trekken de publieksinkomsten te vergroten.

De strategie bij tegenvallende inkomsten is tweeledig: enerzijds gaat het om het voorkomen van tegenvallers en anderzijds om het snel en adequaat reageren aan de kostenkant wanneer tegenvallers zich toch voordoen. Het voorkomen van tegenvallers doen we door reële schattingen van de verschillende inkomstenstromen te maken en deze voorzichtig (d.w.z. eerder te laag dan te hoog) in te schatten. Het beheersen van de kosten begint al bij het maken van de begroting. Tryater maakt een inschatting van de inkomstenkant m.b.t. hoe ‘zeker’ de inkomsten zijn. Tegenover onzekere inkomsten (uit b.v. fondswerving) worden aan de kostenkant mogelijkheden gecreëerd om te bezuinigen. Bij voorkeur worden dat bezuinigingen op zaken die je als ‘extra’ zou kunnen bestempelen. Dat is helaas niet altijd goed mogelijk. Van tijd tot tijd moeten pijnlijke beslissingen worden genomen die er vaak op neerkomen dat er met minder mensen aan een project kan worden gewerkt.

Prestatie-eisen

Tryater dient te voldoen aan eisen en/of normen met betrekking tot de eigen inkomsten (hierboven behandeld) en met betrekking tot het publieksbereik (voor specifieke publieksgroepen). De norm m.b.t. de eigen inkomsten wordt door het ministerie van OCW gesteld en is voor de verschillende BIS-gezelschappen gelijk.

De norm voor het publieksbereik wordt gevormd door de aantallen die Tryater zelf heeft opgegeven (in het beleidsplan en de bijbehorende begroting die als basis diende voor de aanvraag voor de periode 2017-2020). Hieronder een overzicht van de normen en de realisatie hiervan in 2017.

	Norm	Realisatie 2017
Eigen inkomsten	23,5%	16,2%

	Verwacht 2017-2020 (gemiddeld per jaar)	Bezoekers
Reguliere voorstellingen	29.526	10.293
Schoolvoorstellingen PO	8.550	6.381
Schoolvoorstellingen VO	4.410	2.508
Jeugdvoorstellingen overig	612	716
Totaal bezoekers uitvoeringen	43.098	19.898

De bezoekerscijfers lijken sterk achter te blijven. Dat komt omdat de in 2017 gerealiseerde cijfers vergeleken worden met het gemiddelde over de gehele vierjarige periode. Dit geeft een sterk vertekend beeld omdat niet alle jaren in deze periode hetzelfde zijn. Zo wordt bijvoorbeeld door *De Opening* van LF2018 (waarvoor 60.000 bezoekers werden verwacht en ook kwamen) het gemiddelde enorm omhooggetrokken.

Dat betekent niet dat er geen enkele reden tot zorg is. Wanneer je bij de reguliere voorstellingen *De Opening* uit de norm wegneemt (door het gemiddelde met 15.000 te verminderen) zie je dat Tryater in 2017 zo'n 5.000 bezoekers achter blijft ten opzichte van de norm. We verwachten dit de komende jaren met succesvolle Friese reisvoorstellingen en locatieprojecten weer in te kunnen halen.

Ook bij de schoolvoorstellingen loopt Tryater achter t.o.v. de norm. Bij het voortgezet onderwijs is dit sterker het geval dan in het primair onderwijs. Bij het primair onderwijs denken we dat een verbetering mogelijk zou moeten zijn wanneer de bemiddeling zou verbeteren en/of wanneer we vaker direct met de scholen in zee zouden gaan. Dat laatste vergt een grote inspanning waarvoor we eigenlijk een extra medewerker nodig hebben.

Bij het voortgezet onderwijs is er geen sprake van bemiddeling. We zetten in op een verbetering van het contact met de scholen door de komende jaren continuïteit in het aanbod aan te brengen (ieder jaar een voorstelling aan te bieden). Ook zullen we met de voorstelling, die in 2018 wordt gemaakt, buiten de provincie gaan spelen. Hoe dan ook, er blijft een spanning tussen het ambitieniveau van Tryater Jong en de realisatie.

Personeel en Organisatie

2017 was een jaar met extreem hoge werkdruk voor vrijwel iedereen bij Tryater. De tweede helft van het jaar – met drie reizende voorstellingen, het bijbehorende verdiepingsprogramma en het werken aan *De Opening* – was dit het hevigst. Het was oorspronkelijk de bedoeling dat een groot deel van de voorbereidingen voor *De Opening* al voor de zomervakantie zouden plaatsvinden. Doordat het onderhandelingsproces met de organisatie achter Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa 2018 (LF2018) traag verliep, bleek dit niet mogelijk.

Vooraf de afdelingen Productie en Techniek en Marketing en Publiciteit hebben hier 'last' van gehad. Daar kwam bij dat op beide afdelingen ervaren vaste krachten moesten worden vervangen door nieuwe tijdelijke krachten. Bij de P&T-afdeling ging het om een vervanging wegens zwangerschap, bij de M&P-afdeling viel iemand helaas langdurig uit met burn-out klachten. Het bleek relatief eenvoudig om een goede freelancer te vinden als tijdelijke productie leider. Bij de M&P-afdeling was het moeilijker. Omdat we al van plan waren de afdeling in het najaar te

versterken, moesten we nu twee nieuwe medewerkers vinden. Om verschillende redenen verliep dit traag. De belangrijkste reden was dat het van belang is dat onze M&P-mensen goed Fries kunnen spreken en schrijven en de combinatie van Friestaligheid en een ruime ervaring in de podiumkunsten moeilijk te vinden is.

Omdat de hoge werkdruk op de M&P-afdeling al langer een probleem is en omdat het onacceptabel is dat dit tot uitvallende medewerkers met burn-out klachten leidt, wordt in 2018 naar een structurele oplossing hiervoor gezocht door blijvend een medewerker aan de afdeling toe te voegen. Overigens verloopt het herstel van de medewerker met de burn-out klachten traag, maar gestaag en goed.

Op de Educatieafdeling was er – net als in 2016 – een personele wijziging. Senior educatiemedewerker Jeffrey Deelman werd vader en vond halverwege het jaar een nieuwe baan dicht bij zijn woonplaats. Tryater dankt Jeffrey voor zijn goede werk en wenst hem veel geluk in zijn nieuwe baan (en natuurlijk vooral als vader!) Dit vertrek leidde ertoe dat de Educatieafdeling in een kort tijdsbestek geheel vernieuwd is en voor een korte tijd alleen bezet werd door de relatief nieuwe medewerker Sytse Jansma (die op 1 januari begon). Gelukkig kon binnen een maand een nieuwe medewerker worden aangesteld. Per 1 oktober wordt de afdeling geleid door Jannie van der Veen. Na een vliegende start in een van de drukste periodes bij Tryater ooit, nemen Jannie en Sytse nu de tijd om de afdeling op een doordachte manier en met een ‘nieuw elan’ vorm te geven.

Publiek, marketing en publiciteit

In 2017 hebben enkele lange termijnprojecten, die zijn opgestart in 2016, een steviger bodem gekregen. Customer Relations Management, Ruimte voor Dialoog en EMC-Cultuuronderzoeken.

Het CRM-systeem is goed geïmplementeerd. Het krijgt een steeds steviger basis in de marketing. Communicatie naar publiek en relaties verloopt zoveel mogelijk via het CRM-systeem. Via een RFM-module in het CRM-systeem hebben wij nu direct inzicht in de bezoekergegevens: Wat was het eerste en laatste aankoopmoment en hoeveel voorstellingen/evenementen heeft de bezoeker in totaal bezocht? Bezoekers worden op basis van deze gegevens ingedeeld in klantgroepen (afvaller, light, medium, heavy, passief, passant, prospect, prospect nieuw).

In 2017 is contact gezocht met EMC-Cultuuronderzoeken om inzichten te vergaren ten aanzien van het (potentiële) publiek. Fundamentele vraag die werd gesteld is: *hoe verhoudt zich het (potentiële) publiek tot de missie en visie van Tryater en hoe bereikt het gezelschap dit publiek, met nadruk op de jongere generaties, om dit te realiseren?* Het onderzoek gaat in op de omvang en samenstelling van de markt voor Tryater en de ontwikkeling ervan in de komende jaren. De nulmeting is inmiddels gedaan, zowel kwalitatief als kwantitatief. In de loop van 2018 worden de eerste resultaten verwacht.

Het onderzoek Ruimte voor Dialoog, geïnitieerd en uitgevoerd door de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL) in samenwerking met Stenden Hogeschool, werd in 2017 gekoppeld aan *Elkenien is in prutser*. Het onderzoek, dat aansluit bij de beleidsvoornemens van Tryater om verdieping aan te brengen, heeft de afdeling M&P aangezet tot strategischer keuzes ten aanzien van social media als medium voor marketing en publiciteit in z'n algemeenheid. Met een eigen Facebook-account hebben De Prutsers in het bijzonder een actieve rol gespeeld in de social mediastrategie, niet in de laatste plaats omdat zij als spelers/personages hebben gepost.

In het verlengde van de wens om meer verdieping aan te brengen bij de voorstellingen is rond *Wat jo wolle* en *Elkenien is in prutser* een verdiepingsprogramma bedacht. De uitvoering is ten dele geslaagd. Reden daartoe waren de personele wisseling en de - langdurige - uitval op de afdelingen educatie en publiciteit. Omdat Tryater in de toekomst blijft inzetten op verdieping bij voorstellingen (met name in de dorpen) is gekeken naar een steviger bedding voor het organiseren ervan.

De website, die in 2016 online is gegaan, is doorgegroeid. Metingen voor websitebezoek zijn uitbesteed aan INTK uit Utrecht. Deze organisatie verzorgt de Google-Grants voor Tryater. Iedere maand verschaft het inzicht in de webbezoeken.

Na de zomervakantie is er geleidelijk aan meer tijd gestoken in de marketing en publiciteit rond Het Openingsweekend. Hoewel LF2018 het budget beheerde en daarmee sturend was in marketing en publiciteit, heeft Tryater veel tijd en energie gestoken in het laten slagen van de vrijdagavond en het inhoudelijk neerzetten van de boodschap van de zaterdagavond.

Goed werkgeverschap

Er was in 2017 met het uitkomen van de Arbeidsmarktagenda voor de Culturele en Creatieve sector en de Fair Practice Code veel aandacht voor goed werkgeverschap in de sector. Het is vanuit het perspectief van een BIS-gezelschap gemakkelijk om hier positief over te zijn. Voor Tryater is de cao theater en dans al jaren leidend en wij zijn in de gelegenheid om een gelijk speelveld te creëren tussen freelancers die als ondernemer opereren en hen die liever in loondienst werken.

Hoewel het onmogelijk lijkt om tegen goed werkgeverschap in de sector te zijn, zijn er ook kanttekeningen te plaatsen. Tryater maakt zich zorgen over de effecten van deze ontwikkelingen op mensen die nieuw tot de arbeidsmarkt toe willen treden. Wanneer budgetten voor nieuwe makers niet zullen toenemen en zij beter betaald moeten worden (vaak betalen zij zichzelf via een eigen stichting) zal het aantal projecten af moeten nemen. Als een manier van werken waarbij een redelijke vergoeding 'geruild' wordt voor een kans om te laten zien 'wie je bent en wat je kunt' verdwijnt zonder dat er een redelijk alternatief voor komt, zijn jonge makers mogelijk uiteindelijk slechter af. Mogelijk zou 'werken met behoud van uitkering' voor een kleine groep een oplossing bieden.

De onzekerheid die door mogelijke veranderingen in de wetgeving m.b.t. zelfstandigheid van freelancers de afgelopen jaren is ontstaan, is in 2017 helaas niet afgenomen en bleef een punt van onrust. Veel freelancers (zoals acteurs en technici) ervaren ten opzichte van een aantal jaren geleden meer inkomensonzekerheid. De onduidelijkheid, die er nu al langere tijd is, over het al dan niet gedwongen moeten stoppen als zelfstandige om weer in loondienst te gaan werken (met voor veel van hen een bijbehorende inkomstendaling) wordt als frustrerend ervaren. Tryater probeert enerzijds zo duidelijk mogelijk te zijn en zo veel mogelijk zekerheid te bieden en anderzijds de keuzevrijheid voor freelancers om als zelfstandige of in loondienst te werken te behouden.

Code Culturele Diversiteit

In 2017 is bij Tryater uitgebreid en in alle geledingen van het bedrijf gesproken over culturele diversiteit. Tryater is (samen met de andere BIS-gezelschappen en de 'standplaatsschouwburgen') medeverantwoordelijk voor het aanstellen van Gabbi Mesters als *'Cultuurcurator culturele diversiteit'*.

Met de Cultuurcurator culturele diversiteit als aanjager werkt Tryater aan het zo goed mogelijk naleven van de Code Culturele Diversiteit. Afspraken over de invulling hiervan zijn vastgelegd in een overeenkomst met haar. Deze afspraken behelzen:

- Het scannen van Tryater m.b.t. culturele diversiteit (als 'nulmeting');
- Het naar aanleiding van de scan opstellen van actiepunten;
- Het voeren van voortgangsgesprekken m.b.t. de actiepunten;
- Het deelnemen aan inspiratiebijeenkomsten en trainingen;
- Het toepassen van de 'Rooney Rule' bij sollicitatieprocedures;
- Het uitzetten van vacatures via kanalen en netwerken die de kans vergoten op sollicitanten met een cultureel diverse achtergrond;
- Het met het personeel volgen van een 'unconscious bias' training.

Hiernaast werkt de Raad van Toezicht aan het vergroten van de diversiteit door te zoeken naar een of meerdere leden met een cultureel diverse achtergrond.

Tot nader order werkt Tryater met de volgende, door Theatergroep Oostpool ontwikkelde, definitie van culturele diversiteit: *"Het gaat erom dat de omgeving waarin een culturele instelling functioneert zijn weerslag krijgt in het*

werk van de instelling en de instelling zelf". Daarbij beschouwt Tryater in eerste instantie Fryslân en vervolgens Noord-Nederland als de omgeving waarin wij functioneren.

Tryater hecht eraan om wanneer het gaat over culturele diversiteit ook te benoemen dat wij ons al meer dan vijftig jaar richten op een culturele 'minderheidsgroep' in Nederland namelijk de Friestalige Nederlanders. Ook vindt Tryater het van belang om te benoemen dat zij zich in het werken aan het vergroten van de culturele diversiteit niet uitsluitend richt op het vergroten van de etnische diversiteit, maar ook van diversiteit op het gebied van: gender, seksuele geaardheid, lichamelijke beperking, leeftijd, opleidingsniveau en sociaaleconomische achtergrond.

Duurzaamheid

Tryater wil graag duurzamer werken en bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering en het verbeteren van onze leefomgeving nu en in de toekomst. In 2017 heeft dit op twee manieren vorm gekregen. We hebben ons gebouw verduurzaamd door bij het restaureren van de gevel isolerend 'monumentenglas' te gebruiken. Daardoor zal er minder 'gestookt' hoeven te worden. Overigens isoleerden wij in 2016 al het dak van het Tryatergebouw.

Daarnaast hebben we de ambitie uitgesproken om op termijn het Green Key certificaat te behalen (of in ieder geval aan de eisen daarvoor te voldoen). Omdat het een aanzienlijke investering zou betekenen om dit in één keer volledig te doen, doen we het stapsgewijs. Minder duurzame elementen (bijvoorbeeld verlichting of een verwarmingsketel) worden zo stuk voor stuk in de loop der jaren vervangen door duurzame alternatieven. Zaken die gemakkelijk meteen kunnen worden gedaan, doen we direct (zoals bijvoorbeeld 'groene stroom' en 'groene' schoonmaakmiddelen).

In 2018 doet Tryater mee aan de Elfwegentocht: een 'ludiek' project waarbij het de ambitie is om de eerste twee weken van juli alle verkeer in Fryslân klimaatneutraal te laten rijden. Tryater rijdt die weken met haar twee vrachtwagens op blauwe diesel: een 'fossiel-vrij' alternatief voor reguliere diesel dat van hergebruikte olie uit de voedselindustrie wordt vervaardigd. Als dat werkt en het financieel haalbaar is, blijven we dat wellicht doen.

Raad van Toezicht

Op 1 januari 2017 bestond de Raad van Toezicht uit: Tytsy Willemsma (voorzitter), Relinde Vos (secretaris), Klaas van den Berg (lid), Rachel Feuchtwang (lid) en Klaas Lourens (lid). De bestuurders waren Ira Judkovskaja (artistiek directeur-bestuurder) en Valentijn Fit (zakelijk directeur-bestuurder). De Raad van Toezicht kwam in 2017 4 keer bijeen (op: 13 maart, 11 mei, 18 september en 28 november).

In 2017 veranderde de samenstelling van de Raad van Toezicht. Per 13 maart 2017 trad voorzitter Tytsy Willemsma af en trad Fred Veenstra aan als voorzitter. Fred Veenstra is burgemeester van de gemeente De Fryske Marren. De samenstelling van de directie veranderde niet.

Hierna volgt een opsomming van de belangrijkste (neven)functies van de leden van de Raad van Toezicht in 2017.

- **T. (Tytsy) Willemsma – voorzitter** (tot 13 maart 2017) EU-Representative NNL/SNN; vice-voorzitter DINGtiid (adviesorgaan Wet Gebruik Friese Taal); voorzitter stichting FNP (werkgever twee medewerkers); voorzitter stichting 4Taal; bestuurslid Feel the Night.
- **F. (Fred) Veenstra – voorzitter** (per 13 maart 2017) Burgemeester De Fryske Marren; lid Raad van Toezicht ROC Friese Poort (bezoldigd); lid bestuur Frysk Akademy Fûns; lid Commissie van Beroep voor de Examens PCVO Fryslân; burgemeesterscontactpersoon Fryslân, CDA en verscheidene ambtsgebonden nevenfuncties.
- **Mr. R.A. (Relinde) Vos – secretaris** Docent recht NHL Hogeschool (HBO-Rechten); law lecturer Stenden University of Applied Sciences (IBMS); freelance legal translator (NI-En/En-NI).
- **K.G. (Klaas) van den Berg – lid** Eigenaar Mei Klaas; secretaris De Federatie van Ondernemers in Leeuwarden.

- **R.L.E. (Rachel) Feuchtwang – lid** Zakelijk directeur Schweigman& coach, LinC (Leiderschap in Cultuur, SBO/Kennisland/HKU/Coaching in de Cultuur); gastdocent Creative Producing, Opleiding Productie Podiumkunsten, de Theaterschool, Amsterdam Hogeschool voor de Kunsten; lid raad van advies de Theaterschool, Amsterdam Hogeschool voor de Kunsten.
- **K. (Klaas) Lourens RA – lid** Directeur Exsin Groep; bestuurslid Stichting Nieuw Werk te Leeuwarden; bestuurslid Stichting Staten & Stinzen te Leeuwarden; bestuurslid Stichting Fogelsangh State te Veenklooster

De meeste leden van de Raad van Toezicht ontvangen een maandelijkse vrijwilligersvergoeding à €125,- (een lid zag hiervan af).

Rooster van aftreden Raad van Toezicht (max. 2 herbenoemingen)

Naam	m/v	functie	ingangsdatum	datum aftreden
Tytsy Willemsma	v	Voorzitter	12-11-08	13-3-2017 (1)
Fred Veenstra	m	Voorzitter	13-03-17	13-3-2021 (2)
Relinde Vos	v	Secretaris	29-09-14	29-9-2018 (2)
Klaas Lourens	m	Lid	23-09-09	23-9-2021 (1)
Klaas van den Berg	m	Lid	29-09-14	29-9-2018 (2)
Rachel Feuchtwang	v	Lid	29-09-14	29-9-2018 (2)
				(1) niet herkiesbaar
				(2) herkiesbaar voor periode van 4 jaar

Governance Code Cultuur

Bestuur en Raad van Toezicht hebben afgesproken de Governance Code Cultuur toe te passen. De Governance Code Cultuur biedt principes en best-practices die als uitgangspunten dienen voor het goed besturen van culturele instellingen. De negen principes van de Governance Code Cultuur worden bij Tryater toegepast. In het kader van het 'pas-toe-of-leg-uit-principe' heeft Tryater daarom niets uit te leggen.

Het bestuur is verantwoordelijk voor juiste toepassing van de Code en de Raad van Toezicht ziet daarop toe.

Wet normering topinkomens

Aangaande de Wet Normering topinkomens kan Tryater melden dat de bezoldigingen bij Tryater ruim binnen de norm blijven. Een specificatie hiervan is te vinden in de jaarrekening.

